

[Αρχή Σελίδας 1]

ΤΑΞΗ	Γ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ	ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΉ ΓΛΩΣΣΑ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	

Κείμενα

Κείμενο Ι

Η Ιστορία στην εκπαίδευση

Α Γ Μαρκαντωνάτος

Ο κ. Γεράσιμος Α. Μαρκαντωνάτος είναι διδάκτωρ Κλασικής Φιλολογίας και συγγραφέας.

Η διδασκαλία της Ιστορίας στις νέες γενιές έχει στόχο, μεταξύ άλλων, να συνειδητοποιήσουν οι νέοι μας αλλά και να ενστερνιστούν συνάμα ότι τόσο ο ελληνικός όσο και ο παγκόσμιος πολιτισμός είναι αποτέλεσμα συλλογικής ανθρώπινης προσπάθειας –έργο μόχθων, αγώνων και θυσιών· ότι ο άνθρωπος χρωστάει επίσης πολλά στο χτες και στο προχτές, αλλά ταυτόχρονα έχει υπέρτατη ευθύνη για την οικοδόμηση του σήμερα, και τον σχεδιασμό και την προοπτική του αύριο. Αναμφίλεκτα, η αδιάλειπτη και επίμονη αναζήτηση και αξιολόγηση των κινήτρων για τις αποφάσεις και τις δράσεις των ιστορικών προσώπων και των λαών του παρελθόντος μάς διαφωτίζουν για πολλά φλέγοντα ζητήματα του παρόντος και, ιδίως, μας καθοδηγούν σε ευστοχότερες και λυσιτελέστερες πρωτοβουλίες και ενέργειες σχετικά με την αντιμετώπιση των εκάστοτε αναφυόμενων προβλημάτων στις ανθρώπινες κοινωνίες.

Το μάθημα της Ιστορίας στην εκπαίδευση σφυρηλατεί, εξευγενίζει και εξυψώνει την εθνική συνείδηση παράλληλα με την ανεκτίμητη συμβολή του στο να κατανοήσουν και να βιώσουν οι νέοι μας ότι όλοι είμαστε όχι μόνο πολίτες της χώρας μας αλλά και πολίτες του κόσμου, ισότιμοι με τους άλλους συνανθρώπους μας και κυρίως συνυπεύθυνοι για το μέλλον και την τύχη του ανθρώπινου γένους. Η τόνωση του πατριωτικού φρονήματος επιβάλλεται να εναρμονίζεται με την καλλιέργεια πανανθρώπινης αλληλεγγύης και με την ενδυνάμωση της πίστης στην κοινή μοίρα όλων των λαών της οικουμένης. Εξυπακούεται ότι υπ' αυτήν την έποψη δεν χωράει ούτε ίχνος φανατισμού, σοβινισμού και μισαλλοδοξίας.

[Αρχή Σελίδας 2]

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι δεν έχει τόσο ουσιώδη παιδευτική αξία η αφήγηση στρατιωτικών, πολιτικών και διπλωματικών συμβάντων, η εξιστόρηση δηλαδή κατά βάση συγκρούσεων και πολέμων, όσο η ιστορία του πολιτισμού· γιατί αυτή παρουσιάζει την υλική και πνευματική ανέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών –την πολιτισμική πρόοδο της ανθρωπότητας. Για να έχει με άλλα λόγια βαρύνουσα παιδευτική αξία η Ιστορία, δεν πρέπει να εξαντλείται στη λεπτομερή έκθεση επιτευγμάτων, πολιτικών ή στρατιωτικών, αλλά να επικεντρώνεται κυρίως στο να αντιμετωπίζει τα ανθρώπινα έργα ως απότοκα της βούλησης και της προσπάθειας ενός κατά περίπτωση λαού, που εμπνέεται βέβαια και καθοδηγείται από ορισμένα προβεβλημένα άτομα –τους ηγέτες του. [.....]

Εκείνο επίσης που επιβάλλεται να υπογραμμιστεί εδώ είναι ότι η Ιστορία δεν πρέπει να περιορίζεται στην απλή αφήγηση και περιγραφή αλλά να προχωρεί στην εξήγηση ή, καλύτερα, στην ερμηνεία του ιστορικού γίνεσθαι –δηλαδή στην αναζήτηση και αξιολόγηση των κινήτρων δράσης, στη διεϊσδυση στο εσωτερικό των γεγονότων. Στο ζήτημα αυτό άλλωστε εστιάζεται και ο κύριος σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας και προς αυτόν κατατείνει και η γόνιμη διδασκαλία του –ανάλογα βέβαια με την ωριμότητα του μαθητικού ακροατηρίου. Και επειδή κανένα ιστορικό γεγονός δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί αυθυπόστατο στον χώρο και στον χρόνο αλλά σε αλληλουχία και συνάρτηση με άλλα προηγούμενα ή επόμενα –στα οποία άλλωστε ανάγεται και η αιτία του -, η προσφορότερη και αποδοτικότερη μέθοδος διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η λεγόμενη «ιστορικογενετική», η μέθοδος δηλαδή εκείνη που παρουσιάζει τα γεγονότα σε συνάφεια και αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων. Γιατί μόνο στην περίπτωση αυτή οι μαθητές θα μπορέσουν να προβαίνουν σε σωστές ιστορικές κρίσεις και εκτιμήσεις και να συνάγουν ορθά συμπεράσματα. Σκόπιμο κρίνεται τέλος να επισημανθεί άλλη μια φορά εδώ ότι στη διδασκαλία της Ιστορίας ενδείκνυται προπάντων να αποφεύγεται το στοίβαγμα στη μνήμη χρονολογιών, βιογραφικών στοιχείων και γεγονότων, αλλά να επιδιώκεται κυρίως η καλλιέργεια κριτικής ιστορικής σκέψης και, πάνω απ' όλα, απροκατάληπτης αξιολογικής ικανότητας. Έτσι το μάθημα αυτό θα αποκτήσει αληθινή και ουσιαστική παιδευτική αξία.

Α.Γ. Μαρκαντωνάτος, Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 25.6.2016

[Αρχή Σελίδας 3]

Κείμενο II

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από συνέντευξη της ιστορικού και καθηγήτριας του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του πανεπιστημίου Αθηνών, Μαρίας Ευθύμιου στο περιοδικό Marie Claire.

Γνωρίζω πολύ κόσμο που βρήκε καταφύγιο στα μαθήματά σας στη διάρκεια των lockdown. Τι μας δωρίζει τελικά η Ιστορία;

«Η Ιστορία μάς χαρίζει έναν καταπληκτικό συνδυασμό: πρώτα σου θυμίζει πόσο μικρός είσαι και πόσα μπορούν να συμβούν οποιαδήποτε στιγμή, εξελίξεις που δεν τις έχεις φανταστεί, οι οποίες μπορεί να σε παρασύρουν και, άμα θέλουν, να σε συντρίψουν. Και πως εσύ, ένα μικρό φτερό, αν αντέξεις και σταθείς όρθιος, μπορείς να στήσεις μέσα σου κάτι που να έχει δύναμη, αξιοπρέπεια και φως στη μικρή αλλά σπουδαία ζωή που σου αναλογεί».

Μας ανακουφίζει δηλαδή η Ιστορία και σε προσωπικές και σε παγκόσμιες δυσχέρειες;

«Ναι, γιατί σε αναγκάζει να κρίνεις, να συγκρίνεις, να στοχαστείς. Είναι ανακουφιστική η Ιστορία γιατί σου δίνει και βάρος και ελαφράδα. Διότι κάθε γεγονός που συμβαίνει κάτι θυμίζει από το παρελθόν. Το είδος μας έχει ζήσει πολλά στα εκατομμύρια χρόνια που υπάρχει, και έχει στήσει έναν συναισθηματικό κόσμο και έναν κώδικα που στις μεγάλες του γραμμές είναι αναγνωρίσιμος και αναγνώσιμος σε κάθε εποχή. Έτσι, κατανοούμε τη ζωή των Σουμερίων, των Ρωμαίων, των Μογγόλων, και μπορούμε να κατατάξουμε εντός μας φωτεινές αλλά και δύσκολες καταστάσεις αναστοχαζόμενοι πάνω σε αυτές. Πάρτε, π.χ., την πανδημία».

Δεν νομίζω ότι εδώ η Ιστορία μάς καθησυχάζει ιδιαίτερα!

«Κι όμως! Αν διαβάσει κανείς τι έγινε με την πανούκλα τον 14ο αιώνα, θα κατανοήσει ότι αυτό που συμβαίνει σήμερα είναι, συγκρινόμενο με εκείνο, αστείο. Εκεί, σε εκείνη την περίπτωση, χάνονταν πόλεις ολόκληρες καθώς ξεκληρίζονταν βασιανιστικά μεγάλα ποσοστά του πληθυσμού, κυρίως γεροί και νέοι άνθρωποι. Και σε τι συνθήκες! Χωρίς νερό, χωρίς καθαριότητα, χωρίς συστήματα περίθαλψης και υγείας. Επομένως, όταν μελετάς τέτοιες περιόδους, η Ιστορία σου δίνει ένα μέτρο σύγκρισης για το παρόν. Λες ναι, ζω κάτι δύσκολο, αλλά έχω και επίγνωση ότι ανήκω στους τυχερούς, μια και είμαι κλεισμένος σε ένα σπίτι με καθαρό νερό, ηλεκτρικό, τηλέφωνο, τηλεόραση, ηλεκτρονικό

[Αρχή Σελίδας 4]

υπολογιστή! Και στο καζανάκι μου τρέχει πόσιμο νερό! Πού να το πεις αυτό στη μισή Αφρική που πίνει νερό από βούρκους...».

Η επαφή δηλαδή με την Ιστορία σε καθιστά πιο σεμνό.

«Ναι, σε καθιστά πιο σεμνό, πιο ταπεινό, πιο ουσιαστικό. Μελετώντας την Ιστορία, όταν τείνω να κατρακυλήσω, συνεφέρω τον εαυτό μου ανακαλώντας παρόμοιες καταστάσεις αλλού και άλλοτε και υπενθυμίζοντας πως τα κακά δεν είναι μόνο για τους άλλους, αλλά και για μένα, για τον καθένα μας. Όπως και για τον καθένα μας είναι το πείσμα για την αντιμετώπισή τους».

Θεωρείτε ότι η επέτειος των 200 χρόνων από το 1821 εορτάστηκε επαρκώς και επιτυχώς;

«Παρ' όλους τους κακούς αιωνούς, παρ' όλα τα προσκόμματα που έχει φέρει η πανδημία, ο μέχρι τώρα εορτασμός των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821 είναι, κατά τη γνώμη μου, σε γενικές γραμμές, ποιοτικός και επιτυχής. Ως κοινωνία φανήκαμε έτοιμοι να συμμετάσχουμε σε δράσεις αναστοχασμού των πραγμάτων και είχαμε τη γενναιότητα να δούμε κατάματα τόσο τα φωτεινά όσο και τα σκοτεινά αυτής της τόσο δύσκολης αλλά και μεγαλειώδους εποχής της ζωής της χώρας μας. Στον εορτασμό αυτό σημαντικότερη αποδείχθηκε η συνεισφορά πανεπιστημίων, εκπαιδευτικών, ερευνητικών και οικονομικών ιδρυμάτων και φορέων, μουσείων, τηλεοπτικών καναλιών, εκδοτικών οίκων κ.λπ. Κοντά τους βέβαια και η "Ελλάδα 2021" με τις δράσεις τις δικές της. Δεν πήγε χαμένη αυτή η χρονιά. Καθόλου μάλιστα. Κατά τη γνώμη μου, θα αφήσει θετικό αποτύπωμα μέσα στον χρόνο».

Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στο Marie Claire Οκτωβρίου 2021.

Κείμενο III

Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗΣ – Καισαρίων

Ο Κ.Π.Καβάφης (1863 - 1933) γεννήθηκε και έζησε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Το παρακάτω ποίημα ανήκει στην κατηγορία των ιστορικών του ποιημάτων.

[Αρχή Σελίδας 5]

*Εν μέρει για να εξακριβώσω μια εποχή,
εν μέρει και την ώρα να περάσω,
την νύχτα χθες πήρα μια συλλογή
επιγραφών των Πτολεμαίων να διαβάσω.
Οι άφθονοι έπαινοι κ' η κολακείες
εις όλους μοιάζουν. Όλοι είναι λαμπροί,
ένδοξοι, κραταιοί, αγαθοεργοί·
κάθ' επιχείρησής των σοφοτάτη.
Αν πεις για τες γυναίκες της γενιάς, κι αυτές,
όλες η Βερενίκες κ' η Κλεοπάτρες θαυμαστές.*

*Όταν κατόρθωσα την εποχή να εξακριβώσω
θάφινά το βιβλίο αν μια μνεία μικρή,
κι ασήμαντη, του βασιλέως Καισαρίωνος
δεν είλκυε την προσοχή μου αμέσως.....*

*Α, να, ήρθες συ με την αόριστη
γοητεία σου. Στην ιστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα,
κ' έτσι πιο ελεύθερα σ' έπλασα μες στον νου μου.
Σ' έπλασα ωραίο κ' αισθηματικό.
Η τέχνη μου στο πρόσωπό σου δίνει
μιαν ονειρώδη συμπαθητική εμορφιά.
Και τόσο πλήρως σε φαντάσθηκα,
που χθες την νύχτα αργά, σαν έσβυνεν
η λάμπα μου —άφισα επίτηδες να σβύνει—
εθάρρεψα που μπήκες μες στην κάμαρά μου,
με φάνηκε που εμπρός μου στάθηκες· ως θα ήσουν
μες στην κατακτημένην Αλεξάνδρεια,*

[Αρχή Σελίδας 6]

*χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη σου,
ελπίζοντας ακόμη να σε σπλαγνισθούν
οι φαύλοι —που ψιθύριζαν το «Πολυκαισαρή».*

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60 – 70 λέξεις το περιεχόμενο των 2 πρώτων παραγράφων (“ Η διδασκαλία ... και μισαλλοδοξίας”) του κειμένου 1.

Μονάδες 20

Θέμα Β

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με τα κείμενα, τις παρακάτω διαπιστώσεις γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη.

α. Η εξιστόρηση των στρατιωτικών επιτευγμάτων είναι τόσο σημαντική όσο και του πολιτισμού. (Κείμενο 1)

β. Η ιστορία οφείλει να ερευνά σε βάθος τα γεγονότα. (Κείμενο 1)

γ. Η γνώση της ιστορίας δίνει στο άτομο τη δύναμη να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες. (Κείμενο 2)

δ. Η γνώση της ιστορίας μπορεί να κάνει το άτομο υπερφίαλο και αλαζονικό. (Κείμενο 2)

ε. Η σύγχρονη ελληνική κοινωνία δεν κατάφερε να τιμήσει επαρκώς την επέτειο των 200 χρόνων από την επανάσταση του 1921.

Μονάδες 15

[Αρχή Σελίδας 7]

B2α. Από ποια στοιχεία του κειμένου 1 επιβεβαιώνεται ότι μπορούμε να το κατατάξουμε στο είδος του (ερμηνευτικού) άρθρου; Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη το θέμα, την πρόθεση του συντάκτη και την κυρίαρχη στο κείμενο λειτουργία της γλώσσας.

Μονάδες 6

β. Ποιο είναι το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί στο παρακάτω απόσπασμα του κειμένου 2 («*Η Ιστορία ... σου αναλογεί*».) Τι προσφέρει ως προς το ύφος και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα;

Μονάδες 4

B3. Στο κείμενο 2, ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός της ιστορικού Μαρίας Ευθυμίου στην απάντηση που δίνει στη δεύτερη ερώτηση της δημοσιογράφου («*Ναι, γιατί ... την πανδημία*».) και πώς επιλέγει να τον υποστηρίξει;

Μονάδες 10

Θέμα Γ

Γ1. Ποιο είναι κατά τη γνώμη σας το κύριο θέμα του κειμένου 3. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο, αξιοποιώντας κατάλληλα (3 τουλάχιστον) κειμενικούς δείκτες.

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. Είδος: Επιχειρηματολογικό κείμενο σε νεανικό περιοδικό. Ιδιότητα: Μαθητής γ λυκείου. Θέμα: Λαμβάνοντας υπόψη τα κείμενα αναφοράς 1 και 2 να αναδείξετε τα οφέλη που μπορεί να έχει για το νέο η καλή γνώση της ιστορίας αλλά και να καταδείξετε τρόπους με τους οποίους θα έπρεπε να διδάσκεται το μάθημα.

Μονάδες 30